QORTI ĊIVILI – PRIM'AWLA

ONOR. IMĦALLEF MIRIAM HAYMAN LL.D.

Seduta tal-lum il-Ġimgħa 29 ta' Novembru, 2024

Rikors Ġuramentat Nru: 616/2022 MH

Numru:3

Manuel Ciantar, Jane Ciantar, Jonathan Ciantar

Vs

Lara Vella Ciantar

Il-Qorti;

Rat **ir-rikors ġuramentat tal-atturi ta' Lara Vella Ciantar tat-13 ta' Lulju 2022** permezz ta' liema ppremettew u talbu lill-Qorti –

1. *"Illi nhar is-17 ta' Ottubru 2021 ġie nieqes Daniel Ciantar, u ċioe it-tifel tar-rikorrenti Manuel u Jane Ciantar u hu r-rikorrenti Jonathan Ciantar; kopja taċ-ċertifikat tal-mewt hawn annessa u mmarkata Dokument A;*

2. *Illi defunt Daniel Ciantar kien mizzewweg lill-intimata;*
3. *Illi huwa miet intestat;*
4. *Illi la miet intestat, l-intimata kienet legalment l-unika eredi ta' Daniel Ciantar;*
5. *Illi kif se jigi ippruvat tul it-trattazzjoni ta' din il-kawza, l-intimata irrendiet ruhha mhux denja li tiret lil zewga minhabba l-eċċessi, moħqrija, theddid jew offiżi gravi kagunati minnha fil-konfront tieghu tant li Daniel Ciantar waqa f'dipressjoni u spicca nehha hajtu b'idu.*
6. *Illi l-intimata diġa bdiet tgawdi mil-ġid u/jew drittijiet tal-wirt u għalhekk jirrikjedi li l-assi ereditarji jiġu integrati lura fil-massa ereditarja;*
7. *Illi minnhabba dan l-agir r-rikorrenti sofrew ukoll danni materjali kif ukoll morali;*
8. *Illi nonostante li l-intimata giet interpellata bl-ittra ufficjali bin-numru 2354/2022 datata 6 ta' Gunju 2022 sabiex tersaq ghall-likwidazzjoni u konsegwenzjali rifuzzjoni tal-wirt tal-mikbi Daniel Ciantar hija baqghet inadempjenti;*
9. *Ghalhekk kellha jsir din il-kawza;*

Għaldaqstant, invista' tas-suespost, l-esponenti umilment jitolbu lil din l-Onorabbli Qorti:-

1. *Tiddikjara li l-intimata ma hiex denja li tircievi u tiret l-eredita tal-mikbi zewga Daniel Ciantar;*
2. *Tiddikjara li r-rikorrenti huma l-eredi tal-mikbi Daniel Ciantar;*
3. *Konsegwentement tal-istess dikjarazzjoniijiet tordna li l-intimata tirritorna l-assi kollha ta' l-eredita' ta' Daniel Ciantar lil rikorrenti u fin-nuqqas tillikwida l-ammont li għandu jiġi ritornat sabiex ikun hemm l-integrita' patrimonjali ta' l-eredita';*
4. *Konsegwentament tillikwida occorendo bl-opera ta' periti nominandi, l-assi ereditarji kollha ta' Daniel Ciantar;*
5. *Tordna in-nomina ta' Nutar pubbliku jekk ikun hemm ħtieġa sabiex jippublika dawk l-atti kollha neċessarji għar-reintgrazzjoni ta' l-assi;*
6. *Tordna l-ħatra ta' kuraturi f' każ ta' kontumaċċja ta' l-intimata;*
7. *Tiddikjara lill-intimata responsabbli għad-danni sofferti mir-rikorrenti u tillikwida l-istess, okkorendo bin-nomina ta' periti u*

tordna l-ħlas ta' l-istess danni hekk likwidati, bl-imgħaxijiet legali sal pagament effetiv.

Bl-ispejjeż kontra l-intimata inkluzi dawk ta' l-ittra ufficjali bin-numru 2354/2022 datata 6 ta' Gunju 2022 li hija minn issa inġunta in subizzjoni."

Rat **ir-risposta ġuramentata tal-konvenuta Lara Vella Ciantar tat-13 t'Ottubru 2022**[1] permezz ta' liema tressqu dawn l-eċċezzjonijiet –

1. "Preliminarjament l-azzjoni attriċi hija kompletament insostenibbli billi r-raġunijiet miġjuba 'l quddiem ma jistgħu qatt, lanqas jekk jirriżultaw, iwasslu għall-indenjita' billi ma humhiex fost ir-raġunijiet tassattivament elenkati fl-artikolu 605 tal-Kodiċi Ċivili.

2. Bla preġudizzju għas-sueċċepit, f'kull każ it-talbiet attriċi huma kompletament infodati kemm fil-fatt u kemm fid-dritt u għandhom jiġu respinti fit-totalita' tagħhom billi mhux minnu li l-eċċipjenti kkommettiet eċċessi, moħqrija, theddid jew offiżi gravi fil-konfront ta' żewġha Daniel Ciantar.

3. Bla preġudizzju għas-sueċċepit, f'kull każ l-eċċeipjenti ma kkaġunat ebda danni lill-atturi, u għalhekk ukoll it-talbiet tagħhom huma nfondati kemm fil-fatt u kemm fid-dritt.

Salv eċċezzjonijiet ulterjuri skont il-liġi.

Bl-ispejjeż kontra l-atturi, li huma minn issa nġunti in subizzjoni."

Rat illi waqt is-seduta tal-1 ta' Marzu 2023[2] ordnat li l-ewwel tiġi trattata u deċiża l-ewwel eċċezzjoni preliminari tal-konvenuta.

Rat il-provi tal-partijiet u n-Noti ta' Sottomissjonijiet tagħhom.

---

[1] Fol 11
[2] Fol 18

Rat li l-kawża ġiet differita għall-lum għas-sentenza preliminari dwar din l-eċċezzjoni.

Rat l-atti tal-kawża.

Ikkunsidrat:

Permezz tal-proċeduri odjerni l-atturi qed jitolbu lill-Qorti tiddikjara li l-konvenuta ma hijiex denja li tirċievi u tiret l-eredita' ta' żewġha, iben l-istess atturi, Daniel Ciantar. Invece l-pretensjoni tagħhom hi li għandhom ikunu l-atturi li jiġu dikjarati bħala eredi tiegħu. Konsegwentement l-atturi qed jitolbu li l-konenuta tiġi ordnata tirritorna l-assi kollha ta' l-eredita' ta' Daniel Ciantar lill-atturi u fin-nuqqas il-Qorti tillikwida l-ammont li għandu jiġi ritornat sabiex ikun hemm l-integrita' patrimonjali ta' l-eredita'. L-atturi qed jitolbu wkoll il-likwidazzjoni u l-ħlas tad-danni allegatament sofferti minnhom flimkien mal-imgħaxijiet skont il-liġi.

Minn naħa tagħha l-konvenuta tirrespinġi dawn il-pretensjonijiet bħala nfondati fil-fatt u fid-dritt.

Mill-provi mressqa s'issa għall-fini ta' din l-eċċezzjoni jirriżulta li l-konvenuta Lara Vella Ciantar kienet miżżewġa lil Daniel Ciantar, iben l-atturi. Daniel Ciantar ġie nieqes fis-17 t'Ottubru 2021[3].

L-atturi jgħidu wkoll fin-Nota ta Sottomissjonijiet tagħhom li fil-mument tal-mewt tiegħu, il-konvenuta kienet diġa' separata *de facto* minn miegħu u hija kienet ukoll abbandunat id-dar matrimonjali għal ħames xhur sħaħ. Provi dwar dan ma tressqux pero'.

Ingħatat stampa tal-istorja medika tad-deċedut mill-file tal-isptar relattiv, liema file pero' ma fih ebda informazzjoni b'rabta mal-mewt tiegħu. Infatti l-aħħar informazzjoni medika li tinsab fil-file tmur lura għal madwar xahar qabel ġie nieqes.

L-ewwel eċċezzjoni tal-konvenuta hija li -

> *"Preliminarjament l-azzjoni attriċi hija kompletament insostenibbli billi r-raġunijiet miġjuba 'l quddiem ma jistgħu qatt, lanqas jekk jirriżultaw, iwasslu għall-indenjita' billi ma humhiex fost ir-raġunijiet tassattivament elenkati fl-artikolu 605 tal-Kodiċi Ċivili."*

Tajjeb jiġi sottolineat fl-ewwel lok li l-bażi tal-azzjoni odjerna hija l-allegata indenjita' tal-konvenuta li tiret lil żewġha minħabba eċċessi, moħqrija, theddid jew ovviżi gravi kaġunati minnha fil-konfront ta' Daniel Ciantar tant li huwa spiċċa waqa' f'depressjoni u eventwalment neħħa ħajtu b'idejh.

[3] Fol 6

Dan qed jingħad sabiex ikun ċar li l-azzjoni odjerna mhijiex mibnija fuq l-istitut tad-diżeredazzjoni li huwa kompletament separat u distint u jirrigwarda sanzjoni mposta mit-testatur stess fit-testment fiċ-ċirkustanzi elenkati fl-artikolu 623 tal-Kap 16 tal-Liġijiet ta' Malta.

L-eċċezzjoni tal-konvenuta hija bażata fuq l-**artikolu 605 tal-Kap 16** li jipprovdi hekk -

> *"(1) Kull min –*
>
> *(a) volontarjament joqtol jew ikun ittanta joqtol lit-testatur, jew lill-mara jew lir-raġel tat-testatur; jew*
>
> *(b) ikun akkuża lit-testatur, jew lill-mara jew lir-raġel tat-testatur, quddiem awtorità kompetenti b'delitt li jġib il-piena tal-priġunerija, u li hu kien jaf li t-testatur, jew il-mara jew raġel tat-testatur, ma kenux ħatjin tiegħu; jew*
>
> *(ċ) ikun ġiegħel, jew bil-qerq ġiegħel lit-testatur biex jagħmel testment, jew biex jagħmel jew ibiddel xi dispożizzjoni testamentarja; jew*
>
> *(d) ma jkunx ħalla lit-testatur jagħmel testment ġdid, jew iħassar it-testment li kien ġa għamel, inkella qered, iffalsifika, jew bil-qerq ħeba t-testment,*
>
> *jitqies bħala mhux denn u, bħala tali, ma jkunx kapaċi biex jirċievi b'testment.*
>
> *(2) Id-dispożizzjonijiet ta' dan l-artikolu jgħoddu wkoll għal kull min ikun kompliċi f'wieħed jew ieħor mill-fatti hawn fuq imsemmja."*
>
> Għalkemm dan l-artikolu jinsab fit-taqsima applikabbli għal ċirkostanzi meta hemm testment, il-leġislatur iddikjara wkoll li f'każ ta' eredita' *ab*

> *intestato*, kif inhi l-kawża odjerna, japplikaw l-istess prinċipji. Infatti **l-artikolu 796 tal-Att** jipprovdi hekk–
>
> *"Dawk li huma inkapaċi jew mhux denji li jirċievu b'testment, għar raġunijiet li jingħadu f'dan il-Kodici, hekk ukoll huma inkapaċi jew mhux denji li jirtu ab intestato."*

It-teżi tal-konvenuta hija li l-lista ta' raġunijiet li a bażi tagħhom tiskatta l-indenjita' li wieħed jiret hija waħda eżawrjenti u tassattiva u la fil-fehma tagħha l-fattispeċje tal-każ odjern ma jiffigurawx f'xi waħda minn dawk ir-raġunijiet, allura l-azzjoni attriċi hija nostenibbli.

Minn naħa l-oħra l-atturi jsostnu li minn imkien ma rriżulta li l-istanzi ndikati fl-artikolu 605 tal-Kap 16 huma tassattivi u li ma jistax ikun hemm raġunijiet oħra kkontemplati fil-liġi li jrendu persuna mhux denja li tiret fosthom –

- *ex turpi causa non oritur actio*[4]*;*
- *actio de in rem verso*; u
- *jure naturae aequum est neminem cum alterius detrimento et injuria fieri locupletiorem*.

L-atturi jsostnu wkoll li d-diċitura tal-artikolu 796 tal-Att tirreferi għar-raġunijiet li jingħadu fil-Kap 16 u mhux għall-artikolu 605 kif qed tippretendi l-konvenuta.

Fi kwalunkwe każ u bla preġudizzju, l-atturi jsostnu wkoll li anke jekk il-Qorti tqis li huwa l-artikolu 605 tal-Att biss li għandu japplika, huma xorta jemmnu li

[4] Action does not arise from a dishonourable cause.

l-konvenuta mhijiex denja li tirċievi l-wirt ta' żewġha ai termini tas-subartikolu (1) (a) stante li żewġha neħħa ħajtu b'idejh kawża tal-aġir tagħha.

Ikkunsidrat:

Il-Qorti tqis li kuntrarjament għal dak argumentat mill-atturi, d-diċitura stess tal-artikolu 605 tal-kap 16 tindika li l-intenzjoni tal-leġislatur hija li tirrestrinġi l-każijiet ta' indenjita' li wieħed jiret għal dawk ir-raġunijiet speċifikatament elenkati fl-artikolu msemmi. L-artiklu jgħid "Kull min......." u jelenka biss erba' raġunijiet li għalihom tapplika tali ndenjita'.

Li kieku l-leġislatur ried li l-artikolu 605 ma jkunx eżawrjenti u tassattiv kien jindika li l-lista hija waħda li tinkludi dawk ir-raġunijiet iżda li mhux limitata għalihom biss. Imma m'għamilx hekk.

Għalhekk il-kompitu tal-Qorti huwa li tirrispetta l-intenzjoni tal-leġislatur u mhux li twessa' nterpretazzjoni ta' artikolu tal-liġi lil hinn minn dak li hu intiż għalih fl-istess liġi.

Għalkemm m'hemmx xi elenku twil ta' ġurisprudenza li jista' jixħet dawl fuq dan, issir referenza għall-każ li għalih saret referenza minn entrambi l-partijiet **Dr Mark Chetcuti noe vs Dr Mark Busuttil et noe deċiż mill-Qorti tal-Appell**

fis-17 ta' Settembru 2018 f'liema każ il-Qorti daħlet fid-distinzjoni bejn id-diseredazzjoni u l-indenjita' –

> *"26. Differentement mill-kaz tad-diseredazzjoni taht artikoli 622 u 623 tal Kodici Civili Malti, **fil-kaz ta' persuna li ma tkunx denja li tircievi b'testment taht artikolu 605 tal-Kodici Civili, dik il-persuna tigi eskluza milli tkun beneficcjarja taht testment ghal xi raguni li ssemmi l-liġi**[5]. L-indenjita' li dak li jkun jircievi b'testment titnissel minn sanzjoni tal-ligi filwaqt li dik tad-deseredazzjoni titnissel mir-rieda tat-testatur (Ara "Codici Civile Annotato Pescatore e Ruperto; para 463 pg 274; Ed Giuffre' 1978"). Aktar minn hekk, l-indinjita' twassal biex teskludi lil dak li jkun milli jircievi kwalunkwe xorta ta' beneficcju taht tesment, inkluz legat, mentri id-deseredazzjoni hija limitata ghall-porzjoni riservata gja' leggitima."*

Mela dan l-insenjament ikompli jikkonferma li persuna ma tkunx denja li tirċievi mill-wirt meta ma tissodisfax waħda minn dawk ir-raġunijiet elenkati fl-artikolu 605.

L-atturi jargumentaw li l-fatt li l-Qorti rreferiet għal *"raġuni li ssemmi l-liġi"* u mhux għal *"raġuni li jsemmi l-artikolu 605"* hija konferma li r-raġunijiet li jistgħu iwasslu għal indenjita' mhumhiex limitati biss għal dawk speċifikati fl-artikolu 605.

Dan mhuwhiex il-każ.

[5] Tipa grassa b'enfasi tal-Qorti

L-interpretazzjoni tal-kliem tal-Qorti tal-Appell fis-sentenza ċitata ma tistax tittieħed 'il barra mill-kuntest. Jidher ċar li l-Qorti f'dik il-parti tas-sentenza kienet qegħda tirreferi għall-artikolu 605 tal-Kodiċi Ċivili u allura dak li kien qiegħed jingħad minnha kient riferibbli għal u marbut mal-artiklu 605 stess. Il-fatt li ma reġgħetx irrepetiet ir-referenza għall-artikolu, ma jbiddel xejn minn dan il-fatt.

Marbut ma dan il-Qorti tagħmel referenza ukoll għal dak li ċċitat din il-Qorti diversament presjeduta fid-deċiżjoni fl-ismijiet **Carmela Buttiġieġ et. vs Carmen Agius.**[6] fejn ġiet ċitata l-Qorti tal-Cassassjoni[7] u ngħad dan:

> "*...l'indegnita`, come configurata nell'unica disposizione del codice* ***che ne prevede le varie ipotesi****, non e` uno 'status' connaturato al soggetto che si assume indegno a succedere, ma una qualificazione di un comportamento del soggetto medesimo, che deve essere data dal giudice a seguito dell'accertamento del fatto che integra quella determinata ipotesi di indegnita` dedotta in giudizio, e* ***che si sostanzia in una vera e propria sanzione civile di carattere patrimoniale avente un fondamento pubblicistico***"[8]. (enfasi tal-Qorti).

Ċar minn dan li l-indenjita' hija **sanzjoni** maħsuba mill-leġislatur, għalhekk bħala tali għandha tiġi interpretata biss kif hemm hekk skritt u maħsub, u mogħtija biss dik l-applikazzjoni u interpretazzjoni u mhux imġebbda u mfassla għal sitwazzjonijiet oħra mhux leġislati.

[6] Citazzjoni Numru. 1178/2007 JRM, deċiża 23 ta' Marzu, 2010.

[7] Cass. Civ (Sez. II^{a}) **29.3.2006** fl-ismijiet ***T.G. vs B.G.*** (Nru. 7266)

Għaldaqstant il-Qorti hija tal-fehma li l-artikolu 605 tal-Kodiċi Ċivili huwa tassattiv u eżawrjenti fejn jidħlu r-raġunijiet li a bażi tagħhom persuni ma jkunux denji jirċievu b'testment.

Stabbilit dan, jifdal jiġi evalwat jekk l-allegazzjonijiet tal-atturi fil-każ odjern jikkwalifikawx taħt is-subartikolu (1) (a) tal-artikolu 605, kif argumentat mill-atturi sussidjarjament għall-argumenti l-oħra tagħhom, li jirreferi għal ċirkustanzi fejn persuna volontarjament toqtol jew tkun ittantat toqtol lit-testatur, jew lill-mara jew lir-raġel tat-testatur.

Il-Qorti pero' ma tistax tqis dan il-paragrafu bħala applikabbli għall-każ odjern.

Hawnhekk inevitabilment issir referenza għat-Titolu VIII "Fuq id-Delitti Kontra l-Persuna" tal-Kodiċi Kriminali (Kap 9 tal-Liġijiet ta' Malta) senjatament is-sub-titolu I "Fuq l-Omiċidju Volontarju" li jipprovdi hekk fost oħrajn -

Artikolu 211 -

> *"(2) Hu ħati ta' omiċidju volontarju kull min, dolożament, bil-ħsieb li joqtol persuna jew li jqiegħed il-ħajja tagħha f'periklu ċar, jikkaġunalha l-mewt."*

Ċertament li dan mhux il-każ fil-proċeduri odjerni.

L-atturi jirreferu għall-**artikolu 213 tal-Kap 9** u jsostnu li *se mai* il-fattispeċje tal-każ odjern jaqgħu taħtu u kwindi jinkwdraw ruħhom taħt l-artikolu 605 tal-Kap 16 tal-Liġijiet ta' Malta. L-artikolu 213 jipprovdi hekk -

> *"Kull min iġiegħel lil ħaddieħor jiddeċidi li joqtol ruħu b'idejh jew jagħtih xi għajnuna, jeħel, meta jinsab ħati, fil-każ li s-suwiċidju jsir, il-piena ta' priġunerija għal żmien mhux iżjed minn tnax-il sena."*

Il-Qorti pero' tqis li ma hemmx konnessjoni bejn dan l-artikolu u dak li l-atturi stess qed jallegaw. Imkien ma ngħad fir-rikors promotur li l-konvenuta ġegħlet lil Daniel Ciantar jiddeċiedi li joqtol ruħu b'idejh. Lanqas ġie allegat li l-istess konvenuta għenitu direttament jagħmel dan il-pass. L-allegazzjoni hija li minħabba l-mod kif Lara Vella Ciantar trattat lil Daniel Ciantar, huwa waqa' f'dipressjoni, liema dipressjoni wasslitu għas-suwiċidju. Dan ma jinkwdrax fl-intendiment tal-artikolu 213 tal-Kap 9.

Għalhekk għal darb'oħra ma hemm ebda ness mal-artikolu 605 tal-Kodiċi Ċivili.

Għaldaqstant, filwaqt li l-Qorti tesprimi d-dispjaċir tagħha li persuna tilfet ħajjitha b'dan il-mod, hija trid timxi skont id-dettami tal-liġi u fil-parametri tal-istess liġi. Tħares minn fejn tħares lejha din il-kawża ma tistax tkompli għax m'hemmx il-bażi legali biex dan isir.

Għal dawn il-motivi l-Qorti taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi -

1. Tilqa' l-ewwel eċċezzjoni preliminari tal-konvenuta u tiddikjara li l-azzjoni attriċi hija nsostenibbli billi r-raġunijiet miġjuba 'l quddiem ma jistgħu qatt, lanqas jekk jirriżultaw, iwasslu għall-indenjita' billi ma humhiex fost ir-raġunijiet tassattivament elenkati fl-artikolu 605 tal-Kodiċi Ċivili;

2. Tiċħad it-talbiet attriċi bl-ispejjeż kontra tagħhom.

Onor. Miriam Hayman LL.D.
Imħallef

Maraya Aquilina
Dep. Reġ.